

Fennistiikan kansainvälisyys

Suomen tieteen eri alojen kansainväliseen merkitykseen kiinnitetään yhä enemmän huomiota. Saavutuksia punnitaan puolueettomin ulkomaisin voimin. Fennistiikkaakin on pian kohtaamassa arvovaltainen tarkastus. Sitä odotellessa ja muutenkin meidän olisi syytä joukolla pohtia, mitä nimenomaan fennistiikan kansainvälinen merkitys on ja mikä on tämän merkityksen suhde tieteenalamme muuhun arvoon. Esitän aiheesta muutaman provosoivaksi tarkoitetun ajatuksen, joista toivon keskustelun ottavan kipinää.

On kai viisasta kysyä aluksi, mikä kansallinen merkitys voi tieteellä olla. Tähän meidän suomalaisten on helppo vastata. Onhan kansallinen identiteettimme syntynyt paljolti juuri fennomaanisten, -filisten ym. aatteellisesti motivoituneiden tieteellisten pyrkimysten sytyttämänä ja ohjaamana. Tieteellä on siis poliittista ja kulttuurista ja luonnollisesti myös aivan käytännöllistä välinemerkitystä. Mutta on sanomattakin selvää, että tämä on eri asia kuin tieteen oma älyllinen arvo. Tutkimuksen jonkinasteinen taso on enintään sen ehto, että tieteellä on kansallista käyttöä.

Toisaalta me suomalaiset olemme ylpeitä siitä, että joku A. I. Virtanen Nobelpalkintoineen säilöi meidät hetkeksi maailman tietoisuuteen siinä missä F. E. Siljanpää teki saman kirjoittamalla tai Paavo Nurmi juoksemalla. Tätä voisi pitää tieteen yhdenlaisena kansainvälisenä merkityksenä maaillemme. Ja sen ehdottomana edellytyksenä on itsessään merkityksellinen ja huipputasoinen tutkimus. Humanisteina samantyyppistä mainosarvoa ovat sittemmin saaneet mm. G. H. von Wright ja Jaakko Hintikka. Mutta nytkin voimme sanoa, että tämä kansainvälinen tunnustettavuus ei ole sama asia kuin tutkimuksen oma tieteellinen arvo: jos Hintikka olisi kirjoittanut pelkästään suomeksi, hän ei olisi yhtään huonompi tutkija kuin nyt todellisuudessa. Olisi toki jotenkin luonnotonta, jos Hintikka olisi kirjoittanut vain suomalaisille, koska hän edustaa tieteenalaa, joka on laadultaan täysin kansainvälistä. Toisaalta on olemassa älyllisesti arvioiden ihan yhtä tasokasta tiedettä, joka ei ole kansainvälisesti kovin tai ollenkaan kiinnostavaa.

Oletetaan esimerkiksi, että joku löytää aivan uuden, häikäisevän näkökulman savolaismurteisiin ja niiden kehitykseen ja tekee aiheesta huippututkimuksen. Tällä on valtava merkitys fennistiikalle, mutta maamme ulkopuolella ei korvaansa lotkauta kuin muutama tutkija. On jokseenkin sama, ilmestyykö tuo tutkimus suomeksi vai jollain suurella kielellä. Savolaismurteiden synty- ja kehityshistoriahan ei kai missään tieteellisessä mielessä kytkeydy laajempiin kielten suhteiden tai abstrahoidun ihmiskielen ongelmiin.

Mutta oletetaan edelleen, että tutkijamme oivalluksen ydin on se, että savossa on vahva saamelaissubstraatti ja että savo on itse asiassa sekakieli. Nyt ajatuskokeemme tutkimus saa heti runsaasti kansainvälistä merkitystä. Huomio tulee kuitenkin lähinnä vain baltofennistien ja fennougristien piiristä, ja tämä on hiukan eri asia kuin ne lempeät atlanttiset tuulahdukset, joiden hyväilyä yhä useampi suomen tutkija nykyään vartoo. Mutta saattaa edelleen olla niin, että tutkijamme löytää savon saamelaisyhteyksistä kiintoisia typologisia ja kontaktilingvistisiä piirteitä, joilla on paralleleja pitkin maankehää. Nyt hän jo saa laajempaakin huomiota toisilta tämän erikoisalan tutkijoilta, jos vain vaivautuu ponnistelemaan kielimuurin ja julkaisukynnysten ylitse. Ja mikä tärkeää, nyt lopultakin tulee tunnustusta tahoilta, joita me kuten muutkin arvostamme innovatiivisina tieteen keskuksina.

Fennistiikan kansainvälisyyden ongelma on yksinkertaisesti se, että tutkimusalojensa takia fennistiikka ei voi kunnolla kilpailla kansainvälisestä huomiosta yleislingvistiikan tai vaikkapa anglistiikan kanssa. Jos fennisti haluaa maksimoida ylikansallisen näkyvyytensä, hänen on luovuttava tutkimuksensa kielikohtaisesta ongelmakeskisyydestä ja koulutettava itsensä menetelmäkeskiseksi tuontiteoriain soveltajaksi. Myös tämmöistä suuntautumista tarvitaan, ja moni onkin löytänyt sen omaksi tavakseen toteuttaa tieteellisiä ambitiesiä. Mutta miksikään etuoikeutetuksi vaihtoehdoksi ei tuollaista valintaa pitäisi tehdä. Onhan suomen kielen tutkimusprosessi saatu monilta osin vasta alulle, eivätkä kielemme arvoitukset todellakaan ratkea vain uudesta teoriasta toiseen hyppäämällä. Tarvitaan pitkäjänteistä ja itsenäistä, näkökulmiltaan monipuolista ja otteiltaan lujaa fennististä perustutkimusta.

Olisi paha tiedepoliittinen erehdys, jos vaikkapa jonkin kansainvälisen arvioinnin takia alettaisiin panostaa vain ulkoiseen myyvyyteen ja muodikkuuteen. Yhtä kurjaa olisi se, että alkaisimme kilpailla keskenämme joidenkin ylikansallisten kummisetien suosiosta. Me olemme johtava fennistinen tutkimusyhteisö maailmassa – miksi meidän pitäisi hyväksyä köyhän nöyryys linjaksemme? Miksi emme voisi yhtäältä arvostaa itseämme ja jopa perinteitämme ja toisaalta myös hyödyntää sitä hyvää, jota muualla on tarjona?

MATTI LARJAVAARA